

Tri knjige Miroslava Volfa

Marijana Jakovljević

majakovljevic@gmail.com

Zasigurno velik hrvatski kršćanski teolog i najcitiraniji u svijetu od svih naših teologa, jest Miroslav Volf (1956.), rođeni Osječanin koji već dugi niz godina živi i radi u SAD-u, na sveučilištu *Yale University Divinity School*, gdje je redoviti profesor na *Divinity School* te utemeljitelj i ravnatelj *Centra za vjeru i kulturu (Yale Center for Faith and Culture)*. Taj veliki teolog današnjice, intelektualac širokoga područja znanja i interesa, etičar, značajan promišljatelj aktualne situacije u svijetu, autor je mnogih nagrađivanih knjiga. Vrlo je zauzet u mirotvorstvu, međureligijskoj suradnji i dijalogu, graditelj je mostova među različitim, te se posebno bavi odnosom kršćanstva i islama. Član je *Američkoga teološkoga društva* i *Američke religijske akademije*. No u stalnom je kontaktu s Hrvatskom u koju vrlo rado dolazi, a pogotovo je aktivan na osječkom Evanđeoskomu teološkom fakultetu.

Rado se odaziva i na teološke događaje kada god to može, pa je tako u lipnju 2014. bio sudionikom na dvama međunarodnim i međureligijskim znanstvenim skupovima o religiji u postkonfliktnim društvima, u Sarajevu i Osijeku, te na tribini u Zagrebu u povodu njegove nove knjige *Javna vjera. Kršćani i opće dobro*. Upravo je pravilan suodnos religija i društva, ispravna angažiranost vjernika u pluralističkoj demokraciji te zdrav odnos između vjere i politike u državi, posebno u središtu njegova promišljanja. Vrlo je važno i donošenje vizije kršćana o dobrom životu u javna područja, pa tako i u politiku. Sve Volfove knjige su i velik doprinos suvremenoj političkoj teologiji.

Miroslav Volf od djetinjstva je u pozitivnom i nadahnjujućem kršćanskom okruženju, dobivši time vjeru i zdravu duhovnost, te poticaj da promišlja o svijetu iz teološke perspektive. Doktorirao je u Njemačkoj, u Tübingenu, kod uglednoga i jednoga od najutjecajnijih suvremenih teologa Jürgena Moltmanna. Od njega je Volf dobio savjet da na sve o čemu promišlja baci svjetlo evanđelja. U tome ozračju, duboko prožete kršćanstvom, Biblijom i Kristovim svjetlom, ali i osobnim duhovnim iskustvima, svjedočanstvima i duhovnim putovanjima, nastaju sve Volfove knjige. One time odaju ne samo velikoga erudita nego i zrela čovjeka zdrave duhovnosti koji voli čovjeka i iskreno se zalaže za ljudskost, bo-

ljitak društava, država, cijeloga svijeta. Njegove spoznaje i promišljanja poticaj su i putokaz čitateljima na vlastita duhovna putovanja, iskustva i promjene.

Pitanje identiteta pojedinca i naroda prožima sve njegove knjige i na to se on vraća promatrajući identitet iz različitih vidova. Ukazuje na važnost čovjekova karaktera, osobnosti, ljudskoga razvoja, *biti Čovjek*, jer u neispravnosti toga kriju se mnoge zamke, pogrešne, iskrivljene odluke, postupci, manipulacije – među kojima i sila retoričke manipulacije, instrumentalizacije te raznovrsno iskorištavanje, a sve to potom s teškim posljedicama.

Volf uvijek vidi i drugoga čovjeka, drukčijega i uključuje ga »milošću zagrlja-ja«, nikoga ne isključuje, a naglašava »uzajamno davanje sebe«. Ukazuje i objašnjava kako je odnos važniji od krutih pravila te upućuje na »duboku mudrost o prvenstvu odnosa«. Mudrost je također česta tema u Volfovim knjigama, posebice kršćanska mudrost. Kada analizira i daje primjere iz života društava, država, ponajprije se referira na Sjedinjene Američke Države, zapadnoeuropske države i islamske države, a ne na hrvatsku stvarnost, jer ovdje ne živi stalno. No vrlo mnogo toga se može primijeniti i na Hrvatsku, te usporediti i pokušati razmišljati na predložene načine radi boljitka naše svakodnevice obasjane svjetlom evanđelja.

Miroslav Volf piše knjige na engleskome jeziku, a prevedene su na mnoge jezike i objavljene diljem svijeta. Na hrvatski su jezik prevedene i objavljene tri njegove knjige.

Prva je *Isključenje i zagrljaj. Teološko promišljanje identiteta, drugosti i pomirenja*, objavljena u Zagrebu 1998. godine. Izvorno je napisana i objavljena 1996. u SAD-u, gdje je proglašena jednom od stotinu najvažnijih teoloških knjiga dvadesetoga stoljeća! Prevela ju je na hrvatski jezik Bruna Filli-Terešak, a izdao *Steppress*. Ima 336 stranica. Uz predgovor i uvod naslovljen s *Križ, osobnost i drugi*, sadrži dva dijela podijeljena na sedam poglavlja, te na kraju vrlo opsežnu i korisnu bibliografiju. Prvi dio obuhvaća četiri poglavlja: 1. *Distanca i predanje*; 2. *Isključenje*; 3. *Zagrljaj*; 4. *Spolni identitet*. Drugi dio čine tri poglavlja: 5. *Ugnjetavanje i pravda*; 6. *Prijevara i istina*; 7. *Nasilje i mir*. Svako poglavlje ima i niz potpoglavlja te mnogo analiziranih primjera i referenci iz *Biblije*. Iako je relativno davno izdana, vrlo je aktualna i poticajna i danas. Posrijedi su temeljna promišljanja i stavovi koji vrijede i dalje, pa im se autor ponovno vraća u kasnijih djelima, produbljujući ih i nadograđujući ih.

Dvije njegove knjige objavio je *Ex libris* iz Rijeke u biblioteci *Izabrana djela Miroslava Volfa*. Knjizi *Zrcalo sjećanja. Pravilno pamćenje u nasilnu svijetu* suizdavač je Evanđeoski teološki fakultet u Osijeku, a izdana je 2012. godine. S engleskoga jezika preveo ju je Roman Karlović. Vrlo je opsežna i zahtjevna, na 326 stranica teksta presitnoga sloga, što otežava čitanje, ali joj je to jedina zamjerka, točnije rečeno, zamjerka izdavaču. Sadrži predgovor hrvatskomu izdanju, deset poglavlja u trima dijelovima, Post scriptum: *Zamišljeno putovanje*; Dodatak: *Kako ispravno pamtiti zlodjela: o sjećanju žrtava i počinitelja*, u

prijevodu Dragane Divković; te zahvale, kazalo imena i bilješku o autoru. Prvi dio naslovljen je *Zapamti!*, a ima dva poglavlja: 1. *Sjećanje na ispitivanja*; 2. *Sjećanje: štit i mač*. Drugi dio: *Kako bismo trebali pamtiti?* sadrži četiri poglavlja: 3. *Govoriti istinu, činiti milost*; 4. *Ranjeno sebstvo, izliječena sjećanja*; 5. *Okviri sjećanja*; 6. *Sjećanje, Izlazak i Muka*. Treći je dio *Dokle bismo trebali pamtiti?* i ima četiri poglavlja: 7. *Rijeka sjećanja, rijeka zaborava*; 8. *Branitelji zaborava*; 9. *Otkupljenje: postizanje sklada i izgon*; 10. *Zaneseni dobrotom*. Iako i u ostalim knjigama Volf govori o oprost, pomirenju i miru, u ovoj je knjizi to okosnica s ciljem »graditi mostove među ljudima«. Posebna je vrijednost knjige što autor iznosi vrlo iskreno i dojmljivo vlastito svjedočenje sjećanja koje potom analizira, te zamišljene susrete i razgovore koji bi trebali biti osloboditeljski i katarzični. Stoga se u knjizi zanimljivo isprepliće nekoliko vrsta diskursa. Razni sukobi, a pogotovo ratni, ostavili su i traga i rana na mnogim ljudima. Dobar putokaz i pomoć pri unutarnjem izlječenju pruža ta knjiga te vodi sjećanju čiji cilj »upravo je savršena ljubav«. Dakako, prožeta je kršćanskom vjerom i biblijskim tekstovima iz kojih se crpi snaga i prijeko potrebne zrcalne usporedbe. A polazište joj je pitanje: »Kako da oni, koji su pretrpjeli krivde, ispravno pamte?«

Izdavač *Ex libris* iz Rijeke objavio je u istoj biblioteci 2013. godine knjigu *Javna vjera. Kršćani i opće dobro* u prijevodu Zorana Grozdanova, koja je vrlo poticajna i aktualna jer govori o djelovanju vjernika u javnim, društvenim i političkim područjima. Miroslav Volf analizira i upozorava na pogrešna funkcioniranja vjere – na vjeru koja se potpuno povlači iz javnog života te vjeru koja javnim životom nasilno želi dominirati – koja često idu iz jedne u drugu krajnost, što nikada nije dobro jer izaziva još veće i teže posljedice, te također upozorava na nezdravu povezanost religije i nacije. Naravno, autor daje i smjernice pravilnoga angažmana i djelovanja, unošenje kršćanske vizije dobrog života za opće dobro svih ljudi, te upute za ljudski razvoj, jer o (ne)čovjeku, njegovu karakteru i naravi, sve ovisi. I u toj je knjizi uporište u kršćanstvu, Bibliji i primjerima proročkih religija.

Knjiga ima 188 stranica teksta, također vrlo sitnoga sloga. Sadrži autorov predgovor hrvatskomu izdanju, uvod, zaključak, kazalo imena, bilješku o autoru, a sedam je poglavlja podijeljeno u dva dijela. Prvi dio naslovljen je *Suprotstavljanje pogrešnom funkcioniranju vjere* i sadrži četiri poglavlja: 1. *Pogrešna funkcioniranja vjere*; 2. *Besplodnost*; 3. *Prisilnost*; 4. *Ljudski razvoj*. Drugi dio je *Angažirana vjera* te ima tri poglavlja: 5. *Identitet i razlika*; 6. *Dijeljenje mudrosti*; 7. *Javni angažman*. Knjiga ima i pogovor naslovljen *Kako preobraziti naš stari svijet?* kojega je autor dr. fra Ivan Šarčević s Franjevačke teologije u Sarajevu. On Volfovu knjigu, čiji je kontekst ponajprije američko društvo, smješta i zanimljivo analizira u odnosu na bosanskohercegovačku stvarnost i tamošnje složene multikulturalne, multinacionalne i multireligiozne odnose, gdje su međureligijska snošljivost, dijalog i mir prijeko potrebni. Iako hrvatska stvarnost

izravno nije nigdje zastupljena u knjizi, temeljne postavke i stavove koje knjiga donosi možemo lako primijeniti i na naš kontekst i naše prilike.

Sve su knjige Miroslava Volfa pisane jasnim i dinamičnim stilom, vrlo pregledne, komunikativne, iako su i podrobno stručno analitične i sintetične. Time su dostupne i širem krugu čitatelja, ne samo teozima i intelektualcima. To ujedno potvrđuje da su upravo veliki ljudi jednostavni, jasni i razumljivi. Zato su knjige Miroslava Volfa, jednoga od vodećih teoloških svjetskih mislilaca, veliko obogaćenje i smjerokaz k boljem životu, snošljivosti, pomirenju, miru, ispravnoj aktivnosti te zdravoj duhovnosti i vjeri svakomu čitatelju.